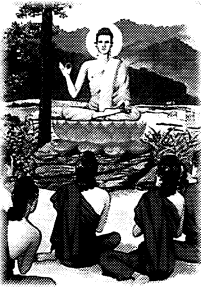

อุษณัมโกธ

ใครบัญญัติเอาหาได้ทุกสถาน

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)

ลำแดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดเบญจวัคคีย์ให้ได้ดวงตาเห็นธรรม

วันที่พระพุทธเจ้าทรงกำลังแสดงธรรม 'ปฐมเทศนา' ดังที่เห็นอยู่ในภาพนั้น คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘ เป็นวันรุ่งขึ้นหลังจากเสด็จมาถึง และพบเบญจวัคคีย์ คือ วันอาสาฬหบูชานั่นเอง.

ผู้ฟังธรรมมี ๕ คน ที่เรียกว่า 'เบญจวัคคีย์' เรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรงปฏิเสธสิ่งที่คน คือนักบวชสมัยนั้นนิยมทำกัน คือเรื่อง ทรมานตนให้ลำบากและการปล่อยชีวิตไปตามความใคร่ ทรงปฏิเสธว่า ทั้งสองทางนั้น พระองค์เคยทรงผ่านและทรงทดลองมาแล้ว ไม่ใช่ทางตรัสรู้เลย แล้วทรงแนะนำทางสายกลางที่เรียกกันว่า 'มัชฌิมาปฏิปทา' คือปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามมรรค ๘ ที่กล่าวโดยย่อคือ ศีล สมาธิ และปัญญา.

จัดพิมพ์เผยแพร่

ภาพจากปกหนังสือสมุดภาพพระพุทธประวัติ โดย ครูเหม เวชกร
ด้วยความเมตตาเอื้อเฟื้อของศึกษานิเวศน์วัดพระเชตุพนฯ

ดัชนีไม้ไผ่ ใครบัญญัติหาได้ทุกสถาน
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

ISBN : 974 - 8417 - 49 - 2

จำนวนพิมพ์ : ๓,๐๐๐ เล่ม

ปีที่จัดพิมพ์ : พระพุทธศักราช ๒๕๔๒

ธรรมสภา จัดพิมพ์เผยแพร่

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งที่มีประโยชน์ที่คงอยู่นานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทานที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ชื่อได้ว่าแสดงออกซึ่งญาติธรรม พร้อมไปกับการมีส่วนร่วมเผยแพร่ธรรม อันจะอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงานประเพณี เป็นการใช้จ่ายเงินอย่างมีคุณค่า และเกิดประโยชน์อย่างถูกต้อง โปรดติดต่อที่ ธรรมสภา....

๓๕/๒๗๐ จรัลสนิทวงศ์ ๖๒ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ : ๔๓๔ - ๔๒๖๗, ๔๓๔ - ๓๕๖๖ โทรสาร : ๔๒๔ - ๐๓๗๕

การให้ธรรมะชนะการให้หิ้งปวง การรับธรรมะและนำไปปฏิบัติย่อมชนะการรับหิ้งปวงเช่นกัน

คำนำ

ในทางพระพุทธศาสนา ท่านสอนให้รู้จักถือเอาประโยชน์จากสถานการณฺ์ และจากประสบการณ์ทุกอย่าง แม้กระทั่งความตาย ถ้าเรารู้จักปฏิบัติต่อมันให้ถูกต้อง เราก็จะได้รับประโยชน์เริ่มตั้งแต่ในใจไปทีเดียว ซึ่งแทนที่จิตใจจะรู้สึกหดหู่ หวาดกลัว กลับทำให้เกิดปัญญาเจริญงอกงาม และที่สำคัญมีจิตใจที่เป็นอิสระ เบิกบาน และสงบเย็น อันเป็นความสุขที่แท้จริง

สุขนี้มีไกล ใครปัญญาไว้หาได้ทุกสถาน ของ ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) เล่มนี้ ท่านแนะนำถึงการนำสถานการณฺ์ที่เรียกว่าความตาย นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่จิตใจของตนเอง และให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง สมดังคำที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้ถือเอาประโยชน์จากสถานการณฺ์ที่ประสบทุกอย่าง ไม่ว่าจะดีหรือร้าย แม้กระทั่งความตายก็สามารถทำให้เป็นสุขได้

ธรรมสภา หวังว่าเมื่อท่านได้ประสบกับสถานการณฺ์อย่างใดไม่ว่าดีหรือร้ายก็ตาม ท่านจักสามารถนำประโยชน์จากสถานการณฺ์นั้นๆ มาสร้างความสุขได้ในที่สุด.

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

ทำบุญงานศพทำไม?	๔
คุณค่าทางสังคมของการทำบุญงานศพ	๗
คุณค่าแก่ตัวบุคคล	๑๑
นึกถึงความตาย เอามาใช้ประโยชน์ให้ได้	๑๕
ความตายโยงไปหาอนิจจัง	
แล้วโยงต่อไปยังความไม่ประมาท	๑๗
ถ้ารู้จักใช้ชีวิต ชีวิตก็มีคุณค่ามหาศาล	๒๑
เป็นอยู่ให้ดี ชีวิตมีแต่ได้ทุกวัน	๒๔
ได้อะไรแค่ไหน ก็ไม่เท่าใจสุขสันต์	๒๘
ทำบุญให้ท่านแล้ว สำนวจตัวเราให้ได้ครบครัน	๓๑

อุทัยมัทรี

ใครบัญญัติโศหาได้ทุกสถาน

เจริญพรท่านสาธุชนทั้งหลายที่ได้มาเยี่ยมเคารพคุณโยมผู้ล่วงลับ และแสดงน้ำใจต่อเจ้าภาพ พร้อมทั้งญาติมิตร

วันนี้ เป็นวันที่ ๓ แห่งการบำเพ็ญกุศลอุทิศแก่ ท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว การบำเพ็ญกุศลอย่างนี้ ตามคติทาง พระศาสนา ท่านเรียกว่า เป็นการบำเพ็ญทักษิณานุประทาน ซึ่งแปลว่า การเพิ่มให้ทักษิณา หมายความว่า การที่เราทำ ทักษิณานุประทานนี้ ก็มีการบำเพ็ญกุศลต่อเนื่องกันไป บำเพ็ญกุศลครั้งหนึ่งก็ให้ทักษิณาครั้งหนึ่ง เป็นการให้ เพิ่มไปเรื่อย ๆ จึงเรียกว่า ทักษิณานุประทาน

ทักษิณา คืออะไร ทักษิณานั้น แปลตามหลักวิชาว่า ทานที่ถวายแก่พระสงฆ์เพื่ออุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ ด้วย

* ธรรมกถาในวันที่ ๓ แห่งการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุประทานอุทิศ คุณ พ่อคุณเภา แซ่ตั้ง ๗ มกราคม ๒๕๓๕

ความเชื่อหรือศรัทธาในกรรมและผลของกรรม อันนี้เป็นความหมายที่ยืดยาว แต่ตามความหมายที่ง่าย ๆ ก็คือเป็นทานที่ถวายแก่พระสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปนั่นเอง

วันนี้เรามาบำเพ็ญกุศลทักษิณานุประทาน ตามประเพณี เพื่ออุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับนี้ จะมีประโยชน์อะไรบ้าง เมื่อตั้งเป็นคำถามขึ้นมาแล้วเราก็ต้องคิดหาเหตุผลมาตอบกัน ซึ่งบางทีก็ไม่ง่ายเท่าไร

ทำบุญงานศพทำไม?

เพราะฉะนั้น วันนี้จึงจะพูดถึงเรื่องวัตถุประสงค์หรือเหตุผล ในการที่เรามีพิธีบำเพ็ญทักษิณานุประทาน เมื่อว่าตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เองก็พอสรุปได้ว่า การบำเพ็ญทักษิณานุประทานนั้นมีวัตถุประสงค์ ๕ ประการด้วยกัน

ประการที่ ๑ ข้อนี้ชัดเจนอยู่แล้วและเราก็พูดอยู่เสมอ เป็นความมุ่งหมายเบื้องต้น หรือขั้นพื้นฐานคือ การอุทิศส่วนกุศลให้แก่ท่านผู้วายชนม์คือผู้ล่วงลับไปแล้ว

ประการที่ ๒ เป็นการแสดงออกซึ่งญาติธรรม ญาติ

ธรรมคืออะไร ญาติธรรมคือธรรมของญาติหรือหน้าที่ของญาติ ญาติมีหน้าที่ต่อกันคือเคารพนับถือและปฏิบัติต่อกันตามฐานะ เช่น ถ้าเป็นญาติในฐานะบุตรธิดาก็จะต้องแสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวที อย่างในกรณีนี้บุตรธิดาทั้ง ๙ ท่าน ก็เป็นหลักในการบำเพ็ญกุศลโดยเป็นแทนของคณะเจ้าภาพ ในการแสดงน้ำใจบำเพ็ญหน้าที่ของตนต่อบิดา ต่อบุพการี ด้วยคุณธรรมคือความกตัญญูกตเวที ญาติธรรมในที่นี้มีความหมายคลุมไปถึงหน้าที่ที่มีต่อกัน แม้แต่ในฐานะเป็นคนรู้จักคุ้นเคย รวมความว่า ที่เรามาบำเพ็ญกุศลกันนี้ วัตถุประสงค์ประการหนึ่ง ได้แก่การแสดงออกซึ่งญาติธรรม คือธรรมของญาติ หรือหน้าที่ของญาติต่อญาติของตน ข้อนี้ค่อนข้างชัดเจนอยู่แล้ว

ประการที่ ๓ เป็นการบูชาคุณความดีของท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว คือยกย่องเทิดทูนความดีของท่าน ประกาศคุณงามความดีของท่านให้ปรากฏ ตามธรรมดาคนที่จะมีผู้มาแสดงออกขวนขวายจัดแจงอะไรต่าง ๆ บำเพ็ญกุศลให้ นั้นจะต้องเคยมีคุณความดี เคยมีอุปการคุณหรือทำประโยชน์อะไรไว้ คนที่อยู่เบื้องหลังเมื่อเห็นว่าท่านผู้นั้นล่วงลับไปแล้วก็จึงต้องมาจัดแจงอะไรต่าง ๆ ที่เรียกว่าเป็นการแสดงน้ำใจ การกระทำอย่างนี้เรียกว่า เป็นการบูชา

คุณของท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นการประกาศให้เห็นว่า ท่านผู้ล่วงลับเป็นผู้มีคุณความดี อย่างน้อยก็เคยมีอุปการคุณที่ได้กระทำไว้แล้ว และแสดงความยกย่องเชิดชูคุณความดีนั้น อันนี้ก็เป็นความหมายอีกอย่างหนึ่ง

ประการที่ ๔ การบำเพ็ญทักษิณานุปทานนั้น ก็บอกอยู่แล้วว่ามีกรถวายทานแด่พระสงฆ์ ข้อนี้ก็คือการถวายกำลังแก่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่สืบต่ออายุพระศาสนา หมายความว่า ถวายกำลังให้ท่านสามารถปฏิบัติศาสนกิจทำงานพระศาสนา จะเป็นการศึกษาคือเล่าเรียนและประพฤติปฏิบัติธรรมวินัยก็ตาม การเผยแพร่ธรรมก็ตาม เพื่อให้พระศาสนาดำรงอยู่ได้ยั่งยืนยาวนาน เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนสืบต่อไป พูดสั้นๆว่า เป็นการถวายกำลังแก่พระภิกษุสงฆ์ในการที่จะสืบอายุพระพุทธศาสนา

ประการที่ ๕ เมื่อบำเพ็ญกุศลไปๆ ในที่สุดก็มาถึงศูนย์กลางคือตัวเราแต่ละคนนี่เอง ที่เป็นผู้ทำบุญ ไม่ว่าจะกระทำถวายแก่พระสงฆ์ หรือกระทำให้แก่ผู้ล่วงลับอะไรก็ตาม ที่แท้นั้นก็ต้องไปจากตัวเรา คือตัวเราเป็นผู้กระทำความดีนั้น หรือเป็นผู้บำเพ็ญทักษิณานั้น เพราะฉะนั้น วัตถุประสงค์สุดท้ายก็มาอยู่ที่ตัวเราเอง คือตัว

เจ้าภาพและผู้ร่วมในพิธีทั้งหมด เป็นผู้ได้ทำบุญด้วยตนเอง

ทั้งหมดนี้คือวัตถุประสงค์ ๕ ประการ ซึ่งมีความหมายโดยย่อ อย่างที่อาตมาได้กล่าวไว้แล้ว และก็มีความชัดเจนพอสมควร เมื่อพูดขึ้นมาก็แลเห็น เพราะฉะนั้น ถ้าจะตอบอย่างย่อๆ เราก็สามารถตอบได้แล้วว่า เรานำเพ็ญทักษิณานุประทาน ทำบุญอุทิศส่วนกุศลเพื่ออะไรบ้าง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวัตถุประสงค์ทั้ง ๕ นี้จะชัดเจนอยู่แล้ว แต่มีอยู่ ๒ ข้อ ที่ควรขยายความเป็นพิเศษ เพราะมีแง่ความหมายที่ลึกซึ้ง ซึ่งอาจจะถูกมองข้ามไปได้แก่ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ที่ว่าบูชาคุณความดีของท่านผู้ล่วงลับ และประการสุดท้ายข้อที่ ๕ ที่ว่าเป็นการกระทำความบุญของตัวเจ้าภาพเอง

คุณค่าทางสังคมของการทำบุญงานศพ

ข้อที่ ๓ คือ การบูชาคุณของผู้ล่วงลับ เมื่อก็ก็ได้อธิบายไปบ้างแล้วว่า การที่เรามาประกอบพิธีต่างๆ นี้เป็นการแสดงน้ำใจต่อท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นการประกาศยกย่องคุณงามความดีของท่านให้ปรากฏ

การยกย่องคุณงามความดีของคนในสังคมนี้เป็น

เรื่องที่สำคัญมาก คนในครอบครัวก็ต้องยกย่องคุณความดีของกันและกัน ลูกก็ต้องบูชาคุณความดีของพ่อแม่ ที่นี้ขยายออกไป ในสังคมถ้ามีใครก็ตามที่ทำความดี บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม คนในสังคม ที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้นทุกคน ก็ควรจะแสดงออก ช่วยกันเชิดชูยกย่องคุณความดีนั้น และยกย่องให้เกียรติแก่คนที่ทำความดี การกระทำอย่างนี้เป็นผลดีแก่สังคมนั้นเอง ในการที่จะดำรงรักษาสังคมนั้นให้มั่นคงเป็นปึกแผ่น ทำให้สังคมมีกำลังที่จะรักษาสิ่งที่ดีงาม มีความสงบสุข มีความสามัคคีเป็นสังคมซึ่งมีหลักการที่จะยึดเหนี่ยวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้วัฒนธรรมอันดีเกิดขึ้นด้วย

ขอยกตัวอย่าง การที่เรามีพิธีกรรมมาบำเพ็ญกุศลให้คุณพ่อที่ล่วงลับไปแล้วนี้ ลูกๆ ก็มาประชุมกันพร้อมเพรียง เพื่อแสดงน้ำใจบูชาคุณพ่อ ทำให้ลูกๆ ได้มาพบปะกัน มาอยู่พร้อมกัน ช่วยเหลือกัน สามัคคีกัน แสดงน้ำใจต่อกัน ครอบครัวและวงศ์ตระกูลก็ดำรงอยู่ได้ พร้อมกันนั้น ลูกหลาน เด็กๆ เล็กๆ รุ่นหลังๆ ที่เป็นอนุชน ได้เห็นผู้ใหญ่หรือพ่อแม่ของตัวมาทำพิธีเหล่านี้และได้ร่วมพิธีด้วย ก็จักรู้จักพิธีนั้นและจำไว้เป็นแบบแผน ทำให้เข้ามาอยู่ร่วม

ในวัฒนธรรมและได้เข้าสู่สังคมอันเดียวกัน นี่คือเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี

การบูชาคุณความดีของผู้ล่วงลับไปแล้วเป็นกิจกรรมของสังคมทั้งหมด เริ่มตั้งแต่ส่วนย่อยคือครอบครัวขยายออกไปจนถึงสังคมประเทศชาติทั้งหมด เราทำกิจกรรมนี้ก็เพื่อให้สังคมมีการถ่ายทอดความดีงาม และดำรงอยู่ด้วยความสามัคคี มีการสืบต่อและเสริมเติมสิ่งทีเรียกว่าเป็นมรดกของสังคมนั้น ตลอดจนทำให้สังคมมีเอกลักษณ์

ในการบูชาคุณความดีของผู้ล่วงลับนี้ เราต้องจัดทำให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นเรื่องเป็นราว จึงทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีเจริญงอกงามขึ้นมา เป็นแบบแผนของชุมชน หรือสังคมนั้นๆ อันนี้ก็กลายเป็นวัฒนธรรม และวัฒนธรรมนี้ก็จะรักษาหมู่ชนนั้นไว้ให้มีความเรียบร้อยงดงาม และดำรงอยู่ได้เป็นปึกแผ่นมั่นคงชาติใดสังคมใด สามารถรักษาวัฒนธรรมประเพณีของตนไว้ได้ด้วยดี ชาตินั้น สังคมนั้นก็มีความมั่นคงยืนนาน ดำรงอยู่ได้สถาพร โดยมีความงดงามและคุณสมบัติประจำตัวที่จะอยู่กับคนอื่นหรือชนหมู่อื่นได้ด้วยความมั่นใจและภาคภูมิใจ

นอกจากนั้น การที่เรายกย่องคุณความดีและนิยมเชิดชูคนดีนี้ ก็เป็นตัวอย่างในทางสังคมที่จะช่วยให้คนทั้งหลายมีค่านิยมในทางที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น เราจะต้องช่วยกันเชิดชูคนที่ทำความดีงามไว้ เพื่อคนรุ่นหลังจะได้ถือเป็นแบบอย่าง

พระพุทธเจ้าทรงเน้นความสำคัญของการยกย่องเชิดชูความดี และบูชาคนมีความดี ไว้เป็นอย่างมาก มีพุทธพจน์ในธรรมบทแห่งหนึ่ง ตรัสไว้เป็นข้อความว่า

มาเส มาเส สหสฺเสน โย ยเชถ สดี สมิ

เอกญจ ภาวิตตตานัน มุหุตตมปิ ปุชเย

สาเยว ปุชณา เสยโย ยถเจ วสุสฺสดี หุตํฯ (๒๕/๑๘)

แปลว่าถึงแม้จะไปประกอบพิธีเช่นสรวงบูชาเทพเจ้าอย่างสม่ำเสมอทุกเดือนด้วยทรัพย์จำนวนครั้งละพัน ติดต่อกันเป็นเวลาถึงหนึ่งร้อยปี ก็สู้มาช่วยกันยกย่องคนที่พัฒนาตัวเองแล้วมีคุณความดีอย่างแท้จริงสักครั้งเดียวไม่ได้

พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญไว้อย่างนี้ นี่คือหลักการที่จะให้สังคมดำรงอยู่ได้ด้วยดี เมื่อเราช่วยกันยกย่องคนที่มีคุณงามความดี ที่ได้ทำประโยชน์ไว้แก่สังคม ก็จะเป็นหลักของสังคม ที่จะทำให้สังคมนั้น มีความสงบสุข

รุ่งเรืองต่อไป

เพราะฉะนั้น วัตถุประสงค์ของการบำเพ็ญกุศล ทักขิณานุประทานในแง่ของการบูชาคุณความดีของท่าน ผู้ล่วงลับไปแล้วนี้ จึงเป็นวัตถุประสงค์ในทางสังคมที่สำคัญ บางที่เราไม่ได้สังเกตว่า ในการมาบำเพ็ญกุศลกันนี้ เราได้มาช่วยกันสืบทอดวัฒนธรรมไว้ ทำให้อนุชนรุ่นลูก รุ่น หลาน ซึมซาบรับเอาวัฒนธรรม จากรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย และรุ่นพ่อแม่ ของตนเองเอาไว้ แล้วเขาก็จะรักษาสืบต่อไป ทำให้สังคมยืนยงต่อไปอีก โดยมีเอกลักษณ์ของตนเอง มี แกนที่จะยึดเหนี่ยวให้สังคมนั้นอยู่ได้ยั่งยืนสืบต่อไป

อันนี้เป็นความหมาย ในแง่ของการบูชาคุณความ ดีของท่านผู้ล่วงลับ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งของ การบำเพ็ญกุศลที่เรียกว่า ทักขิณานุประทานนี้ ทีนี้อาดมา จะขอผ่านไปทีกล่าวมานั้นเป็นวัตถุประสงค์ที่เน้นในแง่สังคม

คุณค่าแก่ตัวบุคคล

ทีนี้มาดูข้อสุดท้าย เป็นข้อตรงข้าม ในข้อสุดท้าย นี้ผู้บำเพ็ญกุศลได้ทำบุญให้แก่ตนเอง คือทำความดี แต่ละคนที่มาพร้อมพิธี ตั้งแต่เจ้าภาพเป็นต้นไป ต่างคน

ต่างก็ได้ทำบุญด้วยกันทั้งสิ้น ในแง่นี้ ถ้ามองอย่างง่าย ๆ ก็เห็นชัด โดยเฉพาะเจ้าภาพนั้นเห็นกันอยู่จะแจ้ง ว่าได้ทำบุญกันทุกคน ตั้งแต่เริ่มพิธีในวันแรกมาเลย ก็ได้ถวายทานแก่พระสงฆ์ นิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระอภิธรรม จบแล้วก็มีการถวายสิ่งของ ที่เราเรียกว่าไทยธรรม อันนี้เรียกกันมาตามประเพณีว่าเป็นการทำบุญ ถ้าว่าตามหลักศาสนาเรียกว่าถวายทาน เป็นการทำบุญอย่างที่ ๑

นอกจากได้ถวายทานแล้วเราได้ทำบุญอะไรอีก นอกจากถวายทานแล้วก็ได้รักษาศีล พอเริ่มประกอบพิธี ก็มีการสมาทานศีล คือ เราขอศีล เรียกว่าอาราธนาศีล พระสงฆ์ท่านให้ศีลมาเราก็รับศีลเรียกว่า สมาทานศีล อันนี้เป็นกิจกรรมที่แสดงออกอย่างเป็นทางการว่า จะรักษาศีล แต่ที่จริงนั้น นอกจากสมาทานศีลตามแบบแผนของพิธีกรรมแล้ว ในเวลาที่อยู่ในพิธีกรรมนี้ เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีมาอยู่ในบรรยากาศที่ต้องทำกิจกรรมและรักษาความประพฤติ กาย วาจา ให้ดีงามสุจริต ในระหว่างนี้ทุกคนจึงงดเว้นจากสิ่งไม่ดีไม่งาม และตั้งตนอยู่ในระเบียบวินัย

เราทุกคนมาอยู่ในพิธีนี้ เรามีวัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีนั้นเป็นระเบียบอยู่ในตัว เช่น เวลาเราอยู่ในที่ประชุม เราจะต้องวางตัวให้เหมาะสม ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมนั้น การปฏิบัติเหล่านั้นเป็นเรื่องของวินัย เป็นเรื่องของศีล ทำให้เราทุกคนได้ควบคุมกาย วาจา ของตน ตั้งตนอยู่ในกาย วาจา ที่เรียบร้อยสวยงาม นี่คือการได้รักษาศีล เป็นการทำบุญอย่างที ๒ และต่อไป

การทำบุญอย่างที ๓ ทางพระเรียกว่า *ภาวนาภาวนา* แปลว่า การพัฒนา หมายถึงพัฒนาจิตใจ และปัญญา แยกเป็น ๒ ส่วน

ส่วนแรก คือ การฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ เมื่อเราเข้ามาในพิธีนี้ โดยเฉพาะเจ้าภาพที่ใกล้ชิดที่สุดที่เป็นลูกหลาน ถ้าปฏิบัติถูกต้องก็จะทำจิตใจของตนให้สงบ โดยระลึกถึงคุณความดีของบุพการี ระลึกถึงคุณความดีของคุณพ่อ หรืออาจนึกถึงท่านแล้วทำใจของเราให้สงบ ให้เป็นใจที่นึกอยู่ในเรื่องของความดีงาม การนึกถึงที่ทำให้จิตใจให้สงบ การที่ทำให้จิตใจให้ระลึกอยู่ในคุณธรรมความดีงามอย่างนี้ ท่านเรียกว่าจิตตภาวนา คือการเจริญจิตใจ หรือทำจิตใจให้เจริญองงามทุกคนที่มาพร้อมพิธีก็เหมือนกัน

เมื่อมาแล้วก็ควรสำรวมใจ ทำใจให้สงบ ถ้าเป็นไปได้ก็ให้ใจผ่องใสด้วยความคิดนึกที่ดีงาม เช่น ความปรารถนาดีต่อผู้ล่วงลับและต่อเจ้าภาพ เมื่อทำอย่างนั้นก็จะทำให้จิตใจเจริญงอกงาม เป็นภาวนาในสิ่งที่ท่านเรียกว่าจิตตภาวนา

อีกส่วนหนึ่ง ก็คือการฝึกอบรมเจริญปัญญา เมื่อมาในพิธีนี้และได้ฟังพระสงฆ์กล่าวธรรมแล้ว เกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมที่ท่านอธิบาย และรู้หลักการ รู้วัตถุประสงค์ของการทำพิธีในแง่ต่างๆ เหล่านี้ว่าเราทำพิธีกันไปทำไมเป็นต้น ความรู้ความเข้าใจเกิดขึ้นคือปัญญาเจริญขึ้น อันนี้เรียกว่าเจริญปัญญา แม้ไม่ได้ฟังพระสงฆ์ ถ้าเป็นลูกเป็นหลานรู้จักใช้โอกาสสอบถามท่านผู้รู้ หรือท่านผู้ใหญ่ อาจจะเป็นรุ่นพี่ รุ่นพ่อ รุ่นป้า รุ่นน้าอา ท่านบอกเล่าให้ฟัง ก็ได้เรียนรู้ อย่างน้อยปัญญาในด้านนี้ก็เกิดขึ้น

ที่ว่ามานี้คือการทำบุญให้แก่ตัวเองด้วยการพัฒนาตนในด้าน ทาน ศีล ภาวนา ทานศีลภาวนาก็เจริญงอกงามขึ้น แต่การทำบุญยังไม่หมดเท่านั้นหรอก นี่เป็นทานศีล ภาวนา ในเบื้องต้น หรือขั้นพื้นฐานสามัญเท่านั้น

นึกถึงความตาย เอามาใช้ประโยชน์ให้ได้

ทีนี้ อาตมาอยากจะเน้นเรื่องภาวนา ในบางแง่ที่เราน่าจะได้ประโยชน์ยิ่งขึ้นไปอีก ภาวนาเป็นเรื่องของการเจริญจิตใจ เจริญปัญญา จะพูดว่าฝึกอบรมหรือพัฒนาจิตใจและปัญญาก็ได้

ภาวนา หรือการพัฒนาทางจิตใจและปัญญา ด้านหนึ่งที่สำคัญเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพิธีนี้ ก็คือ เราเห็นกันอยู่ต่อหน้าชัดๆว่า งานนี้เป็นพิธีอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว พุดง่ายๆ ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความตายนั่นเอง เมื่อเรามาในพิธีศพเรารู้ตัวว่า บัดนี้ มรณะเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าเราแล้ว ถ้าเราปฏิบัติไม่ถูก การนึกถึงความตายก็จะมีผลเสียต่อจิตใจของเรา ทำให้จิตใจเสื่อม แต่ถ้าเรานึกถึงความตายอย่างถูกต้องมันก็จะมีผลในทางดีงาม ทำให้เกิดการพัฒนาจิตใจและพัฒนาปัญญาได้

ในพระพุทธศาสนานั้น ท่านให้เรารู้จักปฏิบัติต่อสถานการณ์ทุกรูปแบบ ในทางที่จะเกิดประโยชน์แก่ชีวิต หมายความว่าให้รู้จักถือเอาประโยชน์จากสถานการณ์ทุกอย่าง หรือจากประสบการณ์ทุกอย่าง ที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง

ตอนนี้เรามาเผชิญหน้ากับเรื่องของความตาย ถ้า

เราวางใจไม่ถูกปฏิบัติไม่ถูกเราก็เสื่อม เสื่อมอย่างไร คนบางคนนึกถึงความตายเมื่อไรก็ใจเศร้าหดหู่ ถ้าไม่เศร้าไม่หดหู่ก็กลัว สองอย่างอย่างใดอย่างหนึ่ง เศร้าใจหดหู่ใจไม่นั้นก็กลัวหวาดผวาเลย พอได้ยินว่าตายก็สะดุ้ง ยิ่งกว่านั้นอีก บางคนได้ยินความตายของคนที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นศัตรูกัน พอได้ยินว่าศัตรูตายแล้ว ก็ดีใจ เป็นเสียอย่างนี้ เรียกว่า ผิดหมดทั้งสามอย่าง ถ้าเป็นสามอย่างนี้ก็เข้าลักษณะที่ว่าเผชิญหน้ากับความตายหรือนึกถึงความตายแล้วใจเสื่อม ไม่มีการพัฒนาตนเอง ไม่พัฒนาจิตใจ ไม่พัฒนาปัญญา

ในทางพระพุทธศาสนา ท่านสอนให้รู้จักถือเอาประโยชน์จากสถานการณ์ และจากประสบการณ์ทุกอย่าง เรื่องราว ความเป็นไป และสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าจะดี ไม่ว่าจะร้าย ถ้ามองให้ดี มองให้เป็นแล้ว ก็ได้ประโยชน์ทุกอย่าง ความตายนี้ตามปกติเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา ไม่มีใครอยากได้ แต่เราหนีไม่พ้น แม้ว่าขณะนี้เราจะไม่เกี่ยวข้องกับตัวมันเองโดยตรงคือมันยังมาไม่ถึงตัวเราก็จริง แต่เราก็จะต้องได้ยินได้รับทราบ เรื่องความตายของคนโน้นคนนี้เฉพาะหน้า และในที่สุดเราก็จะต้องเจอกับมันเหมือนกันอย่างแน่นอน

เพราะฉะนั้น วิธีดีที่สุดคือรับรู้จักวิถีปฏิบัติต่อมันอย่างถูกต้อง ถ้าเรารู้จักปฏิบัติต่อความตายให้ถูกต้อง เราจะได้ประโยชน์เริ่มตั้งแต่ในใจไปทีเดียว อย่างที่ว่าระลึกถึงความตายสบายใจได้ แทนที่จะหดหู่หวาดกลัวใจเสื่อมใจเสีย ก็กลับทำให้จิตใจเจริญงอกงาม และเจริญปัญญา

ความตายโยงไปหาอนิจจัง แล้วโยงต่อไปยังความไม่ประมาท

พระพุทธศาสนาสอนให้ถือเอาประโยชน์จากความตายไว้หลายอย่าง หลักการทั่วไปในเรื่องนี้เรียกว่า *มรณสติ* แปลว่าสติระลึกถึงความตาย เมื่อระลึกเป็นแล้ว ไม่กลัวเลย สามารถเผชิญหน้ากับความตาย ระลึกถึงความตายได้ทุกเวลา นึกถึงแล้วเกิดประโยชน์ เกิดประโยชน์อย่างไร ประโยชน์สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การที่จะสำนึกถึงกาลเวลาแล้วชวนชวายเป็นประมาท เร่งทำความดีงาม ด้วยการทำหน้าที่การงานของตนเป็นต้น อันนี้เป็นประโยชน์ขั้นพื้นฐานในระดับพฤติกรรมที่ต้องทำให้ได้ก่อน และเหนือขึ้นไป ในทางจิตปัญญาจนสูงสุดคือทำให้เข้าใจชีวิต รู้ตระหนักในความจริงถึงขั้นมีปัญญารู้แจ้ง อย่างที่เรียกว่า

รู้เท่าทันสังขาร แล้วก็ทำให้จิตใจเป็นอิสระ หลุดพ้นจาก
ความบีบคั้นครอบงำของความเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลาย
ในภายนอก เมื่อจิตใจเป็นอิสระ ก็มีความสุข จิตใจ
เบิกบานผ่องใสได้ตลอดเวลา นี่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสอง
ระดับของการทำให้ใจให้ถูกต้อง ในการนี้ถึงความตาย

ประโยชน์ขั้นพื้นฐานข้อที่ ๑ เป็นสิ่งที่มองเห็น จะ
ต้องย้ำสำหรับคนทั่วไปให้มาก เราจะต้องนำมาใช้ให้เป็น
ประโยชน์ พระพุทธเจ้าทรงสอนมรณสติ เพื่อโยงมา
หาความไม่ประมาท หลักขั้นต้นของการนี้ถึงความตาย
ก็คือ ถ้าเรานึกถึงความตายแล้ว กระตุ้นเตือนใจให้เกิด
ความไม่ประมาท แสดงว่าเรารู้จักถือเอาประโยชน์จาก
ความตาย และนึกถึงความตายในทางที่ถูก ทำให้มีการ
พัฒนาตนเอง ทั้งพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญาได้

ความตาย เป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต ทุกคนรู้อยู่
ว่ามีเกิด ก็ต้องมีตาย ถ้ามีการเริ่มต้นก็มีที่สิ้นสุด อันนี้
เป็นธรรมดาของสิ่งทั้งหลาย ไหนๆ เราก็คงต้องพบกับ
ธรรมดานี้ต้องเผชิญหน้ากับความจริงหนีความจริงไปไม่พ้น
เราก็พิจารณาความจริงนั้นให้ทั่วตลอดเสียเลย นี่เป็นวิธี
ที่ดีที่สุด ที่จะให้ผลดีแก่เรา

ความจริงในเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย คือเรื่องของ
อนิจจัง ที่แปลว่าความไม่เที่ยง เรื่องของความไม่เที่ยง ก็
คือการที่สิ่งทั้งหลายมีความเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา
ตลอดเวลาหมายความว่า พร้อมไปด้วยกันกับเวลา คู่
เคียงกับเวลา เมื่อเรานึกถึงความเปลี่ยนแปลง เราก็นึก
ถึงกาลเวลาด้วย กาลเวลากับการเปลี่ยนแปลงเป็นของ
คู่กัน เรา รู้จักวันเดือนปีจากอะไร เรา รู้จากความเคลื่อนไหว
เปลี่ยนแปลง คือการโคจรเคลื่อนที่ไปของดวงดาว ของ
ดวงจันทร์ ของดวงอาทิตย์ และของโลกเราเอง ความ
เปลี่ยนแปลงเหล่านี้แหละทำให้เรารู้กาลเวลา

กาลเวลานั้น กำหนดจากความเปลี่ยนแปลง
เพราะฉะนั้นกาลเวลากับการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นของคู่กัน
ถ้าเราเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเราก็ต้องเห็น
ความสำคัญของกาลเวลา เมื่อกาลเวลาผ่านไป ความ
เปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้น ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไม่รอเรา
แม้แต่ชีวิตของเราก็เปลี่ยนแปลง มันเคลื่อนย้ายจากจุด
เริ่มต้นไปหาจุดดับหรือจุดสิ้นสุด ก็คือจากเกิดไปหาตาย
เพราะฉะนั้นชีวิตของเราทุกคนนี้จึงเดินหน้าไปหาความตาย
โดยแข่งกับกาลเวลา และกาลเวลานี้มีความยุติธรรม

เสมอกันต่อทุกคน ความแตกต่างอยู่ที่ว่าเราจะใช้เวลาอย่างไร

ในเมื่อกาลเวลาคืบหน้าไปเรื่อย ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแก่ชีวิตของเราและทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเรา ตลอดเวลาตัวเราเองก็ไม่ว่าจะเป็นอะไรเมื่อไร เพราะฉะนั้น เราจะนั่งนอนใจอยู่ไม่ได้ เราจะต้องเร่งชวนชวายทำความดีงาม ทำหน้าที่ทำการงาน ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ การที่เราไม่นั่งเฉย ไม่ดูดาย ไม่ปล่อยปละละเลย เร่งทำความดี เร่งทำหน้าที่ นี่แหละคือ*ความไม่ประมาท*

ความไม่ประมาทนั้น มี ๒ ด้าน ด้านหนึ่งเป็นด้านลบ อีกด้านหนึ่งเป็นด้านบวก ด้านลบก็คือไม่ ด้านไม่ก็คือว่า อะไรที่จะเป็นทางเสื่อม ทางเสียหาย ทางผิดพลาด เราไม่ยอมถลำไป ไม่ยอมพลาดหลงลงไปในทางนั้น นี่คือด้านลบ ส่วนในด้านบวกก็ต้องมีความไม่ประมาท คือด้านที่ว่าอะไรเป็นโอกาสให้เกิดความดีงาม มีช่องทางที่จะทำให้เกิดประโยชน์แล้ว เราไม่ปล่อยโอกาสนั้นให้ผ่านไปเสียเปล่า รีบฉวยทำประโยชน์ให้แก่ชีวิตและแก่สังคม การใช้โอกาสนั้นทำให้เกิดประโยชน์นี้คือความไม่ประมาท หลักอันนี้สำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดความเจริญออกงาม ทำให้มีการพัฒนา

เมื่อเรานึกถึงความตาย ก็กระตุ้นเตือนใจตัวเอง ให้นึกถึงความเปลี่ยนแปลงและความคับเคลื่อนของกาลเวลา แล้วก็กระตุ้นเตือนต่อไปให้เราะมัดระวังตัว ไม่ถลำผิดพลาดไหลออกไปในทางของความเสื่อม เร่งแก้ไขปัญหา และรีบเร่งชวนชวายปรับปรุงสร้างสรรค์ ชีวิตก็จะเจริญ อองงาม ชีวิตของคนที่ไม่ประมาท จะเป็นชีวิตที่มีคุณค่า

ถ้ารู้จักใช้ ชีวิตก็มีคุณค่ามหาศาล

คนเรานั้นเกิดมาก็มีชีวิตร่างกายเท่ากัน มีกายกับใจเหมือนกัน ทางพระท่านเรียกว่ามีรูปนาม หรือมีขันธ์ ๕ มาเท่าๆ กัน แต่ชีวิตของคนที่เกิดมาเท่ากันนั้น กลับทำอะไรได้ไม่เท่ากัน ก็เพราะว่าคนหนึ่งรู้จักใช้ชีวิตหรือดำเนินชีวิตเป็น ส่วนอีกคนหนึ่งไม่รู้จักใช้ชีวิตหรือดำเนินชีวิตไม่เป็น เป็นคนที่ตกอยู่ในความประมาท ตรงข้ามกับคนที่ใช้ชีวิตเป็นซึ่งเป็นคนที่ไม่ประมาท รู้จักใช้กาลเวลาให้เป็นประโยชน์

พระพุทธเจ้าตรัสอุปมาไว้เป็นพุทธภาษิตบทหนึ่ง อาตมาอยากจะยกมาให้ฟังเป็นตัวอย่างสำหรับเตือนใจเปรียบเหมือนว่ามีดอกไม้สุ่มกันอยู่กองหนึ่ง ไม่รู้ว่าดอก

อะไรบ้างมีมากมาย จากกอดอกไม้ชิ้นนั้นนายมาลาการ คือช่างจัดดอกไม้ผู้ฉลาด เลือกเก็บดอกไม้จากกองที่สุ่มอยู่นั้นมาร้อยเป็นพวงมาลามาลัย หรือจัดเป็นแจกันอันสวยงามให้เป็นที่เรียบร้อยเรียบร้อยน่าดู นอกจากสวยงามแล้วยังมีคุณค่า นำไปบูชาพระพุทธเจ้า หรือบูชาพระรัตนตรัยก็ได้ ดอกไม้ที่กองสุ่มรวมกันอยู่ เมื่อเรารู้จักใช้ประโยชน์ก็กลายเป็นพวงมาลามาลัยหรือดอกไม้ในแจกันในพานที่สวยงาม ฉันทิเด คนเราเกิดมาแล้วชาติหนึ่งก็ควรใช้ชีวิตนี้ทำประโยชน์ ทำความดีให้มาก ฉันทิเด

ตามความหมายของพุทธภาษิตนี้ ขอให้นึกถึงชีวิตของเราก็จะเห็นว่าเป็นเพียงองค์ประกอบต่างๆ ที่มาประชุมกัน พุทธตามภาษาโบราณว่าเป็นการประชุมกันของธาตุทั้งหลาย มีดิน น้ำ ลม ไฟ ร่างกายของเราก็มีแค่ดิน น้ำ ลม ไฟ มารวมกันเข้า พอตายแล้วธาตุเหล่านั้นก็กลับคืนไปเป็นน้ำ เป็นดิน เป็นลม เป็นไฟไปตามเดิม แต่ระหว่างมีชีวิตอยู่คนเราอาจจะใช้ชีวิตที่เป็นธาตุต่างๆ สุ่มกันอยู่นี้ให้เป็นประโยชน์มีคุณค่าได้ ดังที่ปรากฏว่าบางคนมีชื่ออยู่ในประวัติศาสตร์

บางทีคนเดียวชีวิตเดียวเท่านั้นทำโลกทั้งโลกให้

เปลี่ยนแปลงไป เช่นมีการค้นพบ ที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางสติปัญญา ทำให้วัฒนธรรมอารยธรรมเจริญรุ่งเรืองขึ้น คนผู้เดียวทำประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างมหาศาลที่ยืนยาวนาน เพราะฉะนั้น ชีวิตเดียวที่นิดหน่อยนี้ ถ้ารู้จักใช้เป็น ชีวิตนั้นก็ก่อให้เกิดประโยชน์มากมายเหลือเกินสุดที่จะประมาณได้

มหาบุรุษทั้งหลายก็มีชีวิตอย่างเรานี่แหละ คือเป็นเพียงดิน น้ำ ลม ไฟ แต่เพราะรู้จักใช้ประโยชน์ก็ทำให้ประวัติศาสตร์ต้องจารึกความดีไว้ เป็นผู้พลิกผันกระแสอารยธรรมของมนุษย์ได้ ยกตัวอย่าง เช่น พระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของมหาบุรุษ ทรงเป็นมนุษย์ที่ใช้ชีวิตนี้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ดังที่ได้เกิดพระศาสนาที่ยิ่งใหญ่ เกิดสถาบันคณะสงฆ์ที่ยิ่งใหญ่ มีผู้คนนับถือหลายร้อยล้านคน แผ่กระจายไปทั่วโลก และยั่งยืนอยู่มาเป็นพัน ๆ ปี การที่เป็นอย่างนี้ก็อยู่ที่การใช้ชีวิตเป็น หรือรู้จักใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์

เพราะฉะนั้น เราจะต้องเอาคตินี้มาใช้ อย่างที่บอก ว่าเหมือนนายมาลาการคือช่างร้อยดอกไม้ผู้ชายฉลาด

เลือกเก็บดอกไม้จากกองมาร้อยเป็นมาลามาลัยที่สวยงามได้มากมาย เราก็ควรจะใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์มากๆ และทำความดีให้ได้มากๆ แล้วชีวิตนี้ก็จะมีคุณค่า

ความตายเป็นเครื่องเตือนใจเราให้ไม่ประมาทอย่างนี้ ถ้าเรานึกถึงความตายแล้วสามารถสร้างความคิดอย่างนี้ได้แล้ว ความตายก็กลับเป็นเรื่องที่มีคุณค่า ระลึกขึ้นมาเมื่อไรก็เตือนใจให้เราไม่หยุดนิ่ง รีบทำความดีงาม

เป็นอยู่ให้ดี ชีวิตมีแต่ได้ทุกวัน

ที่นี้ในการที่จะเตือนใจอยู่เสมอด้วยมรณสตินั้น ก็มีอุบายวิธีหลายอย่าง เช่นเราอาจจะนึกถึงพระพุทธพจน์ที่ตรัสในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเตือนใจเราเกี่ยวกับเวลา

วันนี้เอาตมาได้พูดมาใช้เวลามากแล้ว ก็อยากจะเอาคติเกี่ยวกับกาลเวลามาฝากไว้สักข้อหนึ่ง เป็นพุทธภาษิตบทเดียว ถ้าท่านปฏิบัติได้แล้วชีวิตจะเจริญอกงามแน่นอนพุทธภาษิตบทนี้สอนให้มองเห็นคุณค่าของกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลงแล้วดำเนินชีวิตให้เป็นประโยชน์ ท่านบอกไว้ว่า

เวลาแต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่า

จะมากหรือน้อย ก็ต้องให้ได้อะไรบ้าง

ว่าเป็นภาษาบาลีก็ได้ บางท่านก็ชอบจำเป็นภาษา
บาลี ท่านว่า

อโมฆี ทิวสั กยิรา อปฺเปน พหุเคน วา

แปลซ้ำอีกทีหนึ่งก็ได้

เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า ไม่มากก็น้อย
ต้องให้ได้อะไรบ้าง

ถ้าใครพิจารณาตนเองอย่างนี้ทุกวันและทำได้ตาม
พุทธภาษิตนี้ รับรองว่าต้องมีความเจริญอกงาม ชีวิต
ส่วนตัวก็เจริญก้าวหน้า ชีวิตด้านการงานก็เจริญก้าวหน้า
สังคมก็จะพัฒนาแน่นอน

เพราะฉะนั้น ในการมาร่วมพิธีเกี่ยวกับงานศพ
และความตายนี้ เรามาเอาคติไปใช้เป็นประโยชน์ให้ได้สัก
อย่างหนึ่ง ตามวิธีที่ว่ามาแล้วคือ โยงความตายไปหา
ความเปลี่ยนแปลง แล้วความเปลี่ยนแปลงก็ทำให้นึกถึง
กาลเวลา กาลเวลาก็เตือนใจเราให้รู้จักใช้มันให้เป็นประโยชน์
และทำชีวิตนี้ให้มีค่า แล้วเราก็สำรวจตัวเองทุกวัน ด้วย
พุทธภาษิตที่บอกเมื่อคำว่า เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไป
เปล่า จะมากหรือน้อยต้องให้ได้อะไรบ้าง

ก่อนจะนอนสำรวจดูซิว่า วันนี้เราได้อะไรบ้างไหม ไม่มากก็น้อย หลายคนก็จะนึกในแง่เงินทองว่า เอ... วันนี้ผ่านไปเราได้ที่บาท เราได้ ๑๐๐ บาท เราได้ ๑,๐๐๐ บาท เราได้ ๑๐,๐๐๐ บาท วันนี้ดีใจได้แล้ว นี่ก็ด้านหนึ่ง

บางคนก็นึกเน้นไปในแง่การทำงานว่า วันนี้เราทำงาน ก้าวหน้าไปบ้างไหม งานสำเร็จบ้างไหม งานชิ้นนี้ชิ้นนั้น เดินหน้าไปในแง่นี้แง่ นั้นหรือเปล่า อันนี้ก็มีส่วนมากยิ่งขึ้น บางทีงานกับเงินก็โยงเข้าด้วยกัน ได้ทั้งงานได้ทั้งเงิน

ที่นี้ บางคนก็อาจจะนึกกว้างต่อไปอีกว่า วันนี้เรา ได้ทำประโยชน์ให้แก่ใครบ้างหรือไม่ ตั้งแต่คนในครอบครัวเป็นต้นไป ถ้าเป็นลูกก็นึกว่าได้ทำประโยชน์ให้คุณพ่อ คุณแม่หรือเปล่า ถ้าเป็นคุณพ่อคุณแม่ก็แน่นอนเลย ที่จะทำประโยชน์ให้แก่คุณลูก เพราะเป็นหน้าที่อยู่แล้ว อันนี้เป็นธรรมดาทุกวันคงไม่ผ่านไปเปล่า

แต่ที่ว่าทำประโยชน์ให้แก่ลูกนั้น นึกดูให้ดี อาจจะ ต้องย้อนไปพิจารณาอีกว่า เป็นประโยชน์ที่เป็นแก่นสาร หรือเปล่า มีสาระแท้จริงไหม อย่าประมาทนะ อย่าไปนึก ว่าเราให้แก่ลูกทุกวันนี้ดีแล้ว ลูกไปโรงเรียนก็ให้เงินแล้ว ยี่สิบบาท สามสิบบาท บางคนรวยก็ให้มาก แต่การให้

นั้นกลายเป็นเสียหรือเปล่า นี่ก็ให้ดี เพราะบางทีเป็นการให้ที่ไม่เป็นประโยชน์ แต่กลายเป็นโทษ คือที่ว่าให้แก่ลูกนั้นกลายเป็นทำให้ลูกเสีย

เพราะฉะนั้นต้องตรวจสอบให้เป็นการได้ประโยชน์ที่แท้จริงว่า ที่ว่าทำประโยชน์ให้แก่ลูกนั้นลูกของเราได้ประโยชน์จริงหรือเปล่า เขามีการพัฒนาขึ้นบ้างไหม ทางด้านกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ ด้านปัญญา สรรวจให้หมด หาทางสรรวจให้รอบด้าน ให้รอบคอบ เรารักลูกของเรา แต่เราให้เขาจริงหรือเปล่า เราให้ความเจริญแก่เขา หรือให้ความเสื่อมแก่เขา พ่อแม่บางคนรักลูกมาก ให้แก่ลูกมากมาย แต่ปรากฏว่าเป็นการให้ความเสื่อม ขอให้พิจารณาให้ดีว่าจริงหรือไม่ อันนี้จะไม่อธิบาย พูดไว้เพียงแค่นี้ขอให้เราพิจารณาตรวจตราให้รอบคอบว่า เราให้ประโยชน์ที่เป็นแก่นสารแก่ชีวิตของเขา ที่จะเป็นฐานเป็นปัจจัยของการพัฒนาความเจริญงอกงามในชีวิตระยะยาวของเขาหรือไม่

ได้อะไรแคไหน ก็ไม่เท่าใจได้สุขสันต์

สิ่งที่จะสำรวจยังไม่หมด ขอบ่านอย่างรวบรัดที่สุด ลึกเข้ามาถึงแกนกลางของชีวิต ก็คือการได้ของจิตใจ การได้ทางจิตใจเป็นเรื่องสำคัญมาก บางคนนึกถึงแต่ข้างนอกว่า วันนี้เราได้แล้ว ได้นอนได้นี้ ได้งานได้การ ได้วัตถุสิ่งของได้จากคนโน้นคนนี้ แต่ขาดส่วนสำคัญไปทั้งแถบทั้งด้านขาดอะไร

ชีวิตของเราประกอบด้ว้กายกับใจ ใจของเราเป็นแกนของชีวิต ใจของเรานั้นได้อะไรบ้างไหม สิ่งสำคัญที่เราต้องการ อาจจะเป็นยอดปรารถนาของการดำเนินชีวิต ก็คือความสุข ความสุขที่แท้จริงจะต้องถึงจิตถึงใจ มิฉะนั้นจะเป็นความสุขที่ผิวเผินจอมปลอม ไม่ยั่งยืนไม่ถาวร และไม่สุขแท้ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องสำรวจดูว่าเราได้ความสุขในจิตใจด้วยหรือเปล่า

ที่ว่าเวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า ไม่มากนักน้อยต้องให้ได้อะไรบ้างนั้น ใจของเรานี้ได้ความสุขบ้างไหม ความสุขแสดงออกมาในลักษณะอาการของจิตใจ ทำให้มีความร่าเริง เบิกบาน ผ่องใส ยิ้มได้ เป็นต้น ในวันหนึ่งๆ นี้มีบ้างไหมที่จิตใจของเรามีความชุ่มชื่นฉ่ำเย็น เป็นใจที่

สบาย ร่าเริง ผ่องใส ปลอดภัย หรือมีแต่ความร่าร้อน
 กลุ่มกังวลใจ ถ้าหากว่าเวลาแต่ละวันผ่านไปมีแต่ความ
 กัดกั๊ก เดือดร้อน กังวลใจ ก็แสดงว่าเราเสียแล้ว ไม่ใช่ได้
 เพราะใจเราเสื่อม เราจะต้องแก้ไขปรับปรุงจิตใจเสียใหม่
 ที่ว่าแต่ละวันต้องให้ได้อะไรบ้างไม่มากก็น้อยนั้น จะต้อง
 ได้ความสุขใจ ความร่าเริง เบิกบาน ผ่องใส ให้แก่ชีวิตนี้บ้าง

ทางพระพุทธศาสนาถือว่า ความร่าเริง เบิกบาน
 ผ่องใส เป็นลักษณะของจิตใจที่เจริญอกงาม การทำจิต
 ใจได้อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นการปฏิบัติธรรมแล้ว ไม่ต้องทำ
 อะไรมาก เพียงทำใจให้เบิกบานผ่องใสได้ก็เป็นการ
 ปฏิบัติธรรม ทางพระท่านใช้คำว่า

๑. มีปราโมทย์ ร่าเริงเบิกบานใจ
๒. มีปีติ อิ่มใจปลื้มใจ
๓. มีปัสสัทธิ ผ่อนคลายกายใจ

บางคนมีแต่ความเครียดทั้งวัน ความเครียดเป็น
 ความเสียสุขภาพจิต เป็นทางเสื่อมของจิตใจ สิ่งตรงกัน
 ข้ามคือ ปัสสัทธิ ความผ่อนคลายกายใจ

๔. มีความสุข สะดวกใจ คล่องใจ ไม่มีอะไรมาบีบ
 คั้นจิตใจ แล้วก็

๕. มีสมาธิ มีใจตั้งมั่น สงบ แน่วแน่ อยู่กับสิ่งที่ดี
 งามเป็นประโยชน์ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน ไม่ฟุ้งซ่าน
 ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย

เอาละ ขอให้ได้อย่างน้อยสักอย่างหนึ่งนี้ คือใจมี
 ปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ สุข สมาธิ มีความร่าเริง เบิกบาน
 ผ่องใส ในจิตใจ มีความปลื้มใจ มีความอímใจ มีความผ่อง
 คลายกายใจ ปลอดโปร่งโล่งใจ ขอให้เป็นอย่างนี้ ซึ่งแสดง
 ออกมาในอาการที่ยิ้มแย้มแจ่มใสได้ และให้พัฒนายิ่ง ๆ ขึ้นไป
 เริ่มแต่ให้มีเมตตาจิต ระลึกถึงผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี
 คิดที่จะทำประโยชน์ช่วยให้คนทั้งหลายมีความสุข

เรามาสำรวจดูว่า ใจของเรานี้มีคุณภาพดีขึ้นมาใหม่
 สมรรถภาพจิตใจของเรา ดีขึ้นมาใหม่ และสุขภาพจิตเช่น
 ความสุขเบิกบานผ่องใสอย่างที่ว่ามาแล้วเรามีบ้างหรือเปล่า
 อย่างน้อยให้ได้ยิ้มบ้าง

ถ้ายิ้มไม่ได้เลยตลอดวัน ก่อนนอนต้องหาทางยิ้ม
 ให้ได้สักครั้งหนึ่ง ออกไปยิ้มกับแม่บ้านหรือออกไปยิ้มกับ
 พ่อบ้าน ออกไปยิ้มกับลูกหรือกับใครสักคนหนึ่ง คิดว่า
 วันนี้ก่อนวันจะหมดไปเราจะนอนหลับแล้ว ขอให้เราได้
 ทางใจบ้าง ให้ยิ้มออกสักครั้งก็ยงดี ถ้าทำได้อย่างนี้ แม้

ไม่ได้อะไรอื่น ท่านก็ถือว่าได้แล้ว นี่แหละเป็นความหมาย
ของคำสอนที่ว่า ไม่มากก็น้อย ต้องให้ได้อะไรบ้าง

ทำบุญให้ท่านแล้ว สำรวจตัวเราให้ได้ครบครัน

อาตมาได้พูดมายาวนานแล้ว ความประสงค์ก็คือ
ต้องการที่จะให้เข้าใจความมุ่งหมายของการบำเพ็ญกุศล
ที่เรียกว่าทักษิณานุประทานว่า การจัดงานศพนี้ เราต้อง
ทำด้วยปัญญาที่รู้และเข้าใจ ว่าเราทำเพื่ออะไร แล้วเราจะ
ได้สำรวจให้ถูกต้องว่าเราทำครบตามวัตถุประสงค์ ๕
ประการหรือไม่ คือ

ประการที่ ๑ บำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ท่านผู้ล่วงลับ

ประการที่ ๒ ทำหน้าที่ของญาติเช่นในฐานะลูกก็
แสดงความกตัญญูกตเวที

ประการที่ ๓ บูชาคุณความดีของท่านผู้ล่วงลับ
ประกาศความดียกย่องคุณของท่านให้ปรากฏ

ประการที่ ๔ ถวายกำลังแก่พระสงฆ์ เป็นการสืบ
ต่ออายุพระพุทธศาสนา

ประการที่ ๕ ทำความดี คือทำบุญให้แก่ตนเอง

โดยเฉพาะในด้านทำบุญให้กับตนเองนี้ ควรสำรวจ

ทุกระดับ ตั้งแต่ด้านทาน ศีล และภาวนา ภาวนาก็แยก
ว่าภาวนาทงจิตใจได้บ้างไหม ในทางปัญญาพัฒนา
ความรู้ความเข้าใจได้แค่ไหน โดยโยงถึงหลัก อย่างน้อย
ก็ให้ได้การพัฒนาจิตใจในแง่ที่ว่าเผชิญหน้ากับความตาย
ด้วยความรู้สึกอย่างไร เราพบเห็นนี่ถึงความตายด้วย
อารมณ์หดหู่ จิตใจเสื่อมลง มีความเศร้า ความเสียใจ
และความหวาดกลัว หรือว่าเผชิญด้วยความรู้เท่าทัน
ความจริง และกระตุ้นเตือนตนเองให้ไม่ประมาทเร่งชวน
ชวยทำหน้าที่หรือทำความดีงามยิ่งขึ้นไป

ท่านสาธุชนทั้งหลายที่ได้มาร่วมพิธีในงานนี้ เมื่อ
จะมาก็คงจะได้ตั้งจิตใจเอาไว้ดีแล้ว ทุกท่านมีจิตใจเป็น
กุศลก่อนจะมาที่นี่ คือมีความระลึกถึงผู้ตาย อยากจะมา
เยี่ยมแสดงความเคารพท่านผู้จากไป และนึกถึงเจ้าภาพ
ด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ เป็นเมตตาธรรม จิตใจของท่านจึง
เป็นจิตใจที่ดี เป็นบุญกุศลมาแล้ว ก็ขอให้บุญกุศลนั้น
เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป เป็นการพัฒนาชีวิตของเราให้มี
ความงอกงาม และความงอกงามในจิตใจของแต่ละคน ก็
จะมีผลส่งออกไปในการอยู่ร่วมกันในสังคมนี้ ทำให้สังคม
ของเรามีความสงบสุขและพัฒนาสภาพรียิ่งๆ ขึ้นไปด้วย

อาตมภาพขออนุโมทนา ในการบำเพ็ญกุศล
 ทักขิณานุประทานของคณะเจ้าภาพ อันประกอบด้วย
 บุตรธิดาทัง ๙ ท่าน พร้อมด้วยญาติมิตรทั้งหลาย และ
 ขออนุโมทนาท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ที่ได้มาแสดงน้ำใจ
 ขอทุกท่านจงได้รับผลแห่งบุญกุศลที่บำเพ็ญแล้ว อันเริ่ม
 ขึ้นในจิตใจ และได้แสดงออกด้วย กาย วาจา

ขออนุภาพคุณพระรัตนตรัยจงปกปักรักษาคุ้มครอง
 อภิบาลอวยผล ให้ทุกท่าน เจริญด้วยจตุรพิธพร
 ด้วยทาน ศีล ภาวนา และเจริญงอกงาม ในการบำเพ็ญ
 กิจหน้าที่การงาน และในการดำเนินชีวิต จงประสบความสำเร็จ
 มีความร่มเย็นเป็นสุข ในพระธรรมของพระสัมมา
 สัมพุทธเจ้าโดยทั่วกันทุกท่าน ตลอดกาลนาน

ณ โอกาสนี้ ขอทุกท่านจงน้อมใจอุทิศกุศลนี้
 ไปให้แก่คุณโยมผู้ล่วงลับไปแล้ว แม้นอยู่ในวิสัยแดนใด
 หากท่านได้ล่วงรู้ถึงบุญกุศล ความตั้งใจดี และความ
 กตัญญูกตเวทีของลูกหลานแล้ว ขอจงได้อนุโมทนารับทราบ
 และขอให้ท่านมีความสุขความเจริญงอกงามในสัมปราย
 ภพยิ่งๆ ขึ้นไป

ขอความสุขสวัสดิ์ จงมีแก่สาธุชนทุกท่าน

“จะมีชีวิตอยู่ ก็ไม่เค็ดร้อน ถึงจะตายก็ไม่เศร้า
สร้อย ถ้าเป็นปราชญ์ มองเห็นที่หมายแล้ว ถึงอยู่
ท่ามกลางความเศร้าโศก ก็หาโศกเศร้าไม่”

(พ.ศ. ๒๕/๑๐๘/๑๔๒)

เพื่อเป็นการตอบสนอง
แต่ท่านสาธุชนผู้สนใจในธรรมทั้งหลาย

ธรรมสภา

ได้รวบรวมหนังสือพระพุทธศาสนาและศีลธรรมะทุกชนิด

จากสถานปฏิบัติธรรมและสำนักพิมพ์ทั่วประเทศ

อาทิเช่น หนังสือนักธรรม บาลี เปரியัญ ๑-๙ และพระไตรปิฎก

เพื่อความสะดวกในการค้นคว้า ศึกษา และปฏิบัติธรรม

ขอเชิญท่านผู้สนใจและชมและติดต่อสอบถามได้ที่

ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

เลขที่ ๒-๖ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐ โทร.๘๘๘๙๗๕๐
กิโลเมตรที่ ๑๖ ริมถนนบรมราชชนนี ก่อนถึงพุทธมณฑลสถานเพียง ๒ กม.